

VEGYESEK.

Ezer magyar feladat. Lapunk szerkesztőjének, Dr. Rupp Kornél munkája díszes kiállításban elhagyta a sajtót. Ajánljuk lapunk összes előfizetőinek és hiveinek figyelmébe. A ki 8 előfizetőt gyűjt a 340.lapos szép kiállítású, érdekes és hasznos könyvre, *egy ingyenpéldányban* részesül, aki 4 előfizetőt gyűjt, feleáron, aki 2 előfizetőt gyűjt 1 frt 50 krért kapja a könyvet, melynek bolti ára 2 frt. A megrendelések szerkesztőségünkbe is intézhetők, a megrendelési pénzek azonban Hantos Antal könyvkereskedő címére — Budapest, IV., Calvintér 5. sz. küldendők. Gyűjtőivekkel szívesen szolgál szerkesztőségünk azoknak, a kik a könyvre megrendelést óhajtanak gyűjteni s így tiszteletpéldányhoz jutni.

Kossuth Ferencz ajándéka a nemz. muzeumnak. A régiségár érdekes tárgyakkal szaporodott. Kossuth Ferencz orsz. képviselő a Kossuth-család hozzájárulásával a muzeumban helyezte el őseinek, az 1661-ben elhunyt udvardi Kossuth Miklós turóc-megyei alkapitánynak világossárga, damasztelyemből készült temetési zászlaját s török fogságban hordott sulyos vasbilincseit, honnan 1651-ben szabadult ki. A zászlót 1803-ban idősebb és ifjabb Kossuth László megújította, nevezetesen az egyik oldalon levő Kossuth címet s a másik oldalon a feszületet újra festette. A zászlón a következő felirat olvasható: «Hic iacet generosus dominus Nicolaus Kossuth de Udvard olim vicecapitaneus Cottus (Comitatus) Thuroczensis aetatis suae 66» és Renovat(um) ex Munif(icientia) Spec:(tabilium) ac Peril:(lustrium) D. D. (dominorum) Ladislai Sen:(ioris) et Ladislai jun:(ioris) Kossuth de Udvard 1803. Die 15. Febr.» A tárgyakat harmadfélszázadig a turóc-szent-mártoni templomban őrizték, ahol Kossuth Miklóst eltemették s azok az ezredeves kiállításban is láthatók voltak.

Lajos napja. Kossuth Lajos nevenapját, augusztus huszonötödikét, amint minden évben, úgy az idén is nagy kegyelettel ünneplik meg az egész országban. Az ünneplés eredete viszszenyul az ötvenes évek elejére, amikor itt is, ott is összegyűltek Lajos napján s «Éljen az, akit én gondolok» felköszöntővel üritettek poharat Kossuth Lajosért. A hetvenes években már nagy nyilvános ünnepélyeket tartottak az ország népesebb városaiban és innen kezdve esztendőről-esztendőre növekedett a fény, amelyet Kossuth Lajos nevenapja örömeire kifejtettek. A nyolczvanas években, Szegeden tartották a legnépesebb ünnepélyeket. Az ottani írók, hírlapírók rendezték Pósa Lajos ve-

zetése alatt. Budapesten minden asztallársaság megtartja ezt a napot, lakomákat rendeznek hazafias szavatokkal s Kossuth halála óta a sirhoz is kizarándokolnak és emlékbeszédeket mondanak, a sirhantot megkoszorozva. A Kossuth Lajos női kör augusztus huszonnegyedikén vonul ki testületileg Kossuth sirjához, a kerepesi temetőbe, megkoszorozzák s beszédet mondanak fölötte.

— **Andrée postagalambja.** Harmiaczno'ez nappal ezélt indult el a Sas léghajón Andrée az északi sarkra. Főlszállása óta csak most érkezik róla hír az *Express* gőzhajó kapitányától. Elfogtak ugyanis egy postagalambot, melyet Andrée bocsájtott ultra egy távirattal.

Az *Express* gőzhajó kapitánya a következőket jelenti: Éppen most érkezünk vissza a sarkvidékről, hol a jégmezőkön át egész a Don-öbögig hatoltunk, de Andrée nyomát sem találtuk. Ellenben tudomásomra jutott, hogy a hammerfesti Alken főkadász-hajó kapitánya egy postagalambot lőtt le, mely egy zárt telegrammot vitt a stockholmi *Astonbladet* részére, a következő tartalommal: »A 82°-ot elhagytuk; jó ut északi irányban. Andrée.« A sürgöny kétségkívül Andrée-től származott, miután, mint tudva van, Andrée az «Astonbladet»-nek megígérte, hogy sorsáról értesíteni fogja. A galambot a Spitzbergák északi foka és a Hétszigetek között lőtték le július 21-én. Hogy mikor bocsátották utnak, azt nem lehetett megállapítani. Valószínűleg az utazás elején, miután a 82-ik északi fok csak kevéssel fekszik észak felé följebb, mint a honnan Andrée kiindult. A jelentés tehát csakis az utazás első napjai felől nyugtat meg bennünket, a további hosszú időről hiányzik minden megbízható értesítés. Egy kormányos azt állítja, hogy látta a léghajót, a mint Haugesund és Rygwaarden közt a jéghegyek között uszott és csakhamar eltűnt szemel elől. A kosár hiányzott a léghajóról, miből azt lehet következtetni, hogy Andrée valahol kikötött és a léggömböt elbocsájtotta. De ennek a kedvező fötevésnek ellene mond azon körülmény, hogy Andrée-től az egy rövidszavu táviraton kívül eddig semmi hír sem érkezett, ámbár számos postagalambot vitt magával.

Andrée léghajójának készítője kijelentette, hogy a lelőtt galamb csakugyan azok közül való, melyeket Andrée a léghajón magával vitt. Andrée rokonai az expedíció sorsa felől a legkevésbé sem aggódnak, ők Andrée-től direkt értesítést csak hónapok múlva várnak Szibéria valamelyik északkeleti tartományából.

«Kosmos» müintézet nyomása. Budapest, VI., Aradi-utca 8.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt
A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJÁNLVA.

Előfizetési árak:

Egész évre ... .. 4 frt.
Fél évre ... .. 2 frt.
Negyed évre ... .. 1 frt.

Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTI:

Dr. RUPP KORNÉL
főgymnasiunai tanár.

Kiadja a „Kosmos” müintézet, kő- és könyvnyomda és hírlapkiadó részv.-társ.

SZERKESZTŐSÉG:

Budapest, IX., Soroksári-utca 31.

KIADÓHIVATAL:

Budapest, VI., Teréz-körút 23. sz.

KÉZIRATOKAT

nem adunk vissza.

A k ü s z ö b ö n .

(A bácsi levele a zöldbe.)

Végre valahára vége a dinom-dánomnak. Tisztább lesz a falu levegője, a Lámpás agár meg a vén Csárdás csacsi megszabadul a földi gyehehnától. Jöttök haza, vitéz nebulók. Hát hiszen jól van, ha már így kell lennie, jőjjetek, zavarjátok föl a ház nyugalmát, szívesen hallgatunk benneteket, föltéven, hogy nemesak enni és lármázni fogtok, de a dolog végét is emberül megfogjátok, nem úgy, mint a múlt esztendőben, mikor Miska urfi a körmét piszkálta, gyűrűért nyafogott; Gabi urfinak legfőbb gondja volt, hogy, uram bocsáss, mentül czifrab virágot, zöldséget hordjon a gomblyukjában, mint a pákosztos gunár, a mely szénával járkal; a «mensá»-ból, az «accusativus cum infinitivo»-ból, a «consecutio temporum»-ból pedig hallgattatok, mint a hal, sőt még orthographice írni sem tudtatok, nagy dicsőségtekre, vitéz ficsurak; a harmadik, a negyedik pedig holmi irka-firkák után örökké «tulterhelés»-ről szájaskodott, a melylyel az iskolák megölik, megnyomorítják a szegény diákyereket.

Hanem azért aludt félnyolczig, esavargott félnapokat, tánciskolába mászkált, feküdt a kanapén, kávéházba is elment volna, ha nem fél a pipaszártól.

Uram fia! mit szölt volna az én jó apám, — az Isten áldja meg, — ha a fia gyűrűt visel és efféle ostobaságok után szaladgál vala! Nem is volt a klasszisban több majom a Kállói Gyurinál, a kit otthon Gyuriczának hívtak, mi pedig kisasszonynak esufoltunk. Férfiak, mi pedig kisasszonynak esufoltunk. Férfiak neveltek bennünket, azok is lettünk, Gyuricza kisasszonyt kivéve, a ki ma vén fejjel is olyan piperkőcz, ostoba, léhütő kamasz,

mint annak idejében anno 40... sárgaczipőben jár, lopja a napot és terhére van egész familiájának. Mert a régi ember azt mondotta: «Botból nem lesz beretva. Hitvány fiatalság, hitvány férfikor. A mi után nyargalászol ma, holnap, holnapután abban leled örömed». Aztán nem jajgattak, hogy így meg úgy, sok a leezke, a szegény irmag feje utójára szétpukkad még a sok-sok tudománytól. Azt mondták: «Küzdj fiam; nem baj, ha ficső erőlteted is magadat, lám a jószág is elgyöngül, ha folyton könnyü munkára fogják; erősebb lesz pedig, ha mindig egy parányival többet raknak rá. A ki nem erőlködik, sose lesz ember abból. Mert a ki soha nem küzd, az soha nem gondolkozik komolyan, e nélkül pedig a valódi férfi annyi, mint fából vas-karika».

En se mondom, hogy valamennyien első eminensek legyetek; csak azt, hogy ne legyetek hitványok. Ugy bizony, Béla urficska; mikor az ember vén kamasz létére hallandót ír a halandó helyett, akkor ne beszéljen tulterhelésről; hanem ha oly kicsiny a feje, hogy az orthographiát se bírja belészoritani, legjon lábsziját és kapát, vallja be, hogy más munkára termett és hallgasson szerényen; vagy ha érzi feje üres nagy térségét: mellét verje és mondjon «mae culpá»-t, hogy nem érdemelte meg a betevő falatot; tegye föl, hogy jövendőre nem a borbélytól, czvikkerárustól, kalapostól szerzi fejének ékességét, nem is léha, henczegő, felkegyelmű ficsurak utánzásával, hanem ember lesz, a ki megteszi dolgát erejének mértéke szerint. Mert hát édes öcsém-uram, bizony nem az a gavallér, a kinek sárga cipője, bő

plundrája, másnak termetére szabott kabátja, a két emberi fülén kívül még két más nagy, kemény, fehér gyolcs-füle és fölrakni meg iekapkodni való félszeme vagyon: hanem a ki a kötelességét teljesíti.

Ha pediglen mindez nem tetszik uraságtok-

nak, édes öcsém-uram: hát ott kint a pusztán téresebb; béresre, libapásztorra, kondásgyerekre úgy is szükség van: ottmaradhattok a nektek való pályán; a ki jön, jó szándékkal, igaz akarattal: úgy kívánom én is: azt hozza az Isten!

A rétségek fia.

(35)

— TRELLER FERENCZ ifjúsági regénye. —

Mondhatatlan megvetéstől szikrázó tekintetet vetve a bandita-párra, szólt Cayugas: «Barátságban farkasokkal és párducokkal? Ezeket lebunkózzák úgy a fehérek, mit a vörösbőrűek. Tehát te vagy azon ember, kit a rétségen megrohantak, kinek fiát meggyilkolták?»

— Igen, én voltam az a boldogtalan.

— Úgyan jó társakat szemléltél ki magadnak, hogy visszatérj a rétségbe!

Osborne fölötté kellemetlenül lepődött meg, mikor észrevette, hogy az indián ismeri a nevével kapcsolatos eseményeket. Össze kellett magát szednie, hogy kis idő múlva kérdezhesse: «Mit akarsz velünk tenni, nagy főnök?»

— Nem sokat, válaszolt Cayugas, csak Garfieldbe küldelek benneteket, hol a bíró előtt elbeszélitek, hogy nem a cheyennek támadták meg a fehéreket.

Borzadva néztek egymásra a foglyok.

— Lóra! kiáltá Cayugas az övéinek, ültessétek föl ezen embereket paripaikra és kössétek össze lábaikat.

Sehten teljesítették a parancsot és nyomban rá összekötött lábbal lovagolt Osborne, Yim és Ben egy erős cheyenn csapat közepette, tova a rétségen.

TIZEDIK FEJEZET.

A menekültek táborában nagy csönd járta. Puck szunnyadozott az utolsó napok mértéketlen erőfeszítése után és a trapper közelében üldögélt. Gondolatokba mélyedve tekintett maga elé és hébe-korba gyöngéd pillantást vetett a torz-alaku gyámfiára. Bill Stone oldalán telepedt le és gondatlanul faragcsált egy darab fán. Walker meg Pál szabályos időközökben körülkörüljárva, őrködtek a rétségen.

Sir Reginald, mint előbben, ott ült kocsijánál a megkötözött indián mellett, lankadatlan szorgalommal vizsgálva testét és méricskélve törzövel, mértékkel. Fred a bakon gubbasztott és füstölt, a nélkül hogy ura bibelődésével törödnék. Annál nagyobb figyelemmel kísérte a néger, ki ismét előkerült a bozótból, hová első féle-

mében elrekkentette magát. Kíváncsian és gyűlölettel szemlélte az indiánt, ki sötét nyugalmal viselte, mint abajgatja az angol testét.

— Én meg nem érteni, sir, mi látnivalót talál ön vörös emberen, ő nem jó ember, ő egészen közönséges injin, legjobb volna őt felakasztani, azután senkinek sem kárára lenni. Sir Reginald nem ügyelt a szerezesen fecsegésére, hanem tovább töltögette könyvecskéjét jegyzetekkel.

— Én azt gondolni, Sir Reginald, mi nagyon rossz helyzetben vagyunk itt; a mit a nagy öreg ember elbeszélni injin-ről, az biztosan igaz, én neki minden rosszat elhinni. Itt ülni csapdában, mint egér, elgondolni, hogy az legjobb, várni besötétedésig és aztán a mily gyorsan csak lehet, visszautazni a Missouri-hoz. Nekem itt sem tetszeni, sir. Itt van — tódította fojtott hangon — egy kicsiny ember, egy nagyon ocsmány kicsiny ember, én szörnyen megijedni, mikor őt látni, ő szintén gonosz ember, ő nem lehet jó ember, nagyon csuf ahhoz.

— Nos *Diomedes*, valami kiváló szépség te sem vagy.

— Nagyon kémi sirt, válaszolt sértődötten a néger, én azt hiszem, én színes gentleman olyan, mint a többiek, én nem szörnyeteg, mint a kicsiny ember.

— Igazad van, a színes lady-k szemében Adonis is lehetsz; ne háborgass.

— Mitt gondolni sir Reginald utazásról, mi helyt besötétedni?

— Majd megfontolom. Ezen emberek villongásaihoz semmi közöm sincsen.

— Igaz, Sir Reginald; indián nagyon rossz ember; én rémületes történeteket hallani róla. Szegény embereket iszonyuan kizozni és aztán a bőrt fejről lehuzni. — A fekete összerázkódott, a mint a skalpolás menetét elképzelte magának. — Az is lehetséges, hogy épenséggel nem hederíteni angol baronetre és . . .

A baronet újlag hallgatást parancsolt és a szerezesen agyarkodva szemlélte tovább az in-

diánt, miközben fogai közt zsémbelt: «Hej csak keritenék egyszer kezeim közé, meg tanítani téged lehuzni más emberek fejének a bőrét!»

A töprenkedő trapper most így szólt Bill Stonehoz:

— Eredj fiam, híd csak ide ezt a Sam Walkert! Olyan haditanácsfélélet kell tartanunk és megfontolnunk, miként szabadulunk ki a csávából. Sam Walker tapasztalt rétségi harcász.

Helyes uram, azonnal itt leszek. — Elment és csakhamar a bölényvadászszal tért vissza.

— Üljön le, Walker; beszéljük meg végzetes helyzetünket. — Walker letelepedett; Bill szintén helyt foglalt.

— Mit gondoltok, belevonjuk tanácsunkba az angol csodabogarat is?

— Alighanem rávisz a szükség, Grizzly. Szerződés van ezzel az emberrel, a míg lehet, megkell tartanom, különben csorba esik becsületemen.

— Jó, hozza hát ide.

Csak kelletlenül hagyta oda az angol tanulmánya tárgyát és jött ide. Mikor körülötte valamenynyien letelepedtek, a trapper újból fölvette a szót;

— Megkell hányunk-vetnünk, mitévők legyünk. Nem kevésbé veszedelmes csávába estünk, melyen épenséggel nem jobbit a kocsinak és utasainak jelenléte. — Mit gondol ön, Sam Walker?

— Az után, a mit öntől, Grizzly és a fiatal kawtól hallottam, legjobbnak vélem, ha besötétedéskor utra kelünk, még pedig delfelé.

— Jó, ez az ön véleménye, uram. Délre van a Verdigris. Ha azt és sziklabarlangjait elérjük, egyelőre biztonságban vagyunk; amde lóval csak föntebb kelhetni át rajta. Éjszakának idején, minthogy nem mindig világítanak a csillagok amugy jó szerencsére tarthatjuk meg a déli irányt; az ember annyit tud merőben, hogy délre esik a Verdigris, nyugotra az Arkansas. Nos, de ez a kaw azt mondja, — és nem hiszem, hogy a ficzkó hazudik, — hogy népe harcászai délről jönnek: így aztán szépecskén karjaik közé futhatunk.

— Helyes, Grizzly és megeshetik. Elfog a bámulat, hogy a vörösbőrűek ily óriási terjedelemben mozgósultak: a Missouri mentén erről nem is sejtenek.

— Elmondom önnek, hogy áll a dolog. A szíuk az északnyugati résznek hasonlíthatatlanul leghatalmasabb törzse: könnyű szerrel sikra állítanak hét-nyolcezer lovas. — Nem hiszem, hogy a kormány mindig szörmentin bánt velök: elég az hozzá, hogy-hogy nem, de megszegik a békét és leviharzanak a felső Missouri men-

tére. Mint megtudtam, szövetséget kötöttek a Pig-sziklán a kiowákkal és kawokkal; de e szövetségnek legfőleg az lehet a célja, hogy megvédjék magukat a cheyennek oldaltámadásától, minthogy ezek hozzánk tartanak. Alig hihető, hogy a kiowák oly szövetségre léptek, mely kevés hasznot biztosíthat nekik és nem hiszem, hogy ezen törzsnek korábbi főnöke, az eszélyes Manganna, rászánta volna magát. Amde a ki mostanság élükön áll, Varjutoll, mohón ragadta meg az alkalmat, hogy a cheyenneket megverje és — hogy boszuját oltsa rajtam, kitől néhány esztendeje véres vereséget szenvedett. Ez az ember most, hogy illetékesen kiköltött kezei közül, magán kívül lesz a dühtől és ördögnek hagyja a szíukat, csak hogy engem hatalmába kerithessen, meg vagyok róla győződve, hogy egész erejét dél felé tömöríti. Itt vannak aztán a cheyennek. Hogy mit szándékolnak ezek, nem tudom; az azonban kétségtelen, hogy védekezni fognak és ha harcászokat együvé toborozzák, könnyű szerrel ezer lovas és még többet is sikra szállítanak. A kaw azt mondta, hogy keleten állanak, mi valószínű is, mert így a Verdigrisen keresztül közlekedhetnek. Ilyetén helyzetben vagyunk tehát, melleleg pedig nincs kizárva, hogy minden perezen egy banda kiowa vagy kaw zúdul ránk.

Sam Walker töprenkedve ingatta fejét: «Gonosz dolog ez. Belcsöppentünk egy indián háború közé, a nélkül hogy a veszélyről sejtelmünk lett volna. Nehéz földadat lesz önt a vörösbőrűek ellen megvédelmezni Sir Reginald».

— Ez az ön dolga, sir, szólt ez egykedvűen. Én magam nem állok ellenséges lábón a földös lakóival, ennél fogva nincs okom, ellenük háborút viselni, vagy velük szemben ellenséges lépésben osztakozni.

— Épen úgy volt velem is, angol uram, — mondá Bill Stone — én békés ember vagyok, iparágam után jártam, jóbarát voltam minden vörös getleman-nel s lám, mégis háborúságba keveredtem, azt sem t'om, hogyan.

— Jó szíve keverte bele, Stone, szólt a trapper és kezét nyujtá neki. Az ön háladatos, bátor szíve . . .

— Most hát alaposan benn vagyok: az tény. Megsínylettem érte összes jószágommal, igaz, hogy meg fogják téríteni: az is tény. Én békés ember vagyok, mister Reginald — vagy bárhogyan is hívják önt — de ha egy rézbőrű életre tör, védekezem, angol uram és azt hiszem, ön is ilyen cselekszik.

— Mondtam már önnek, sir, felelt a baronet, nincs rá okom, hogy ellenségesen lépjek föl ezen emberekkel szemben, kik nem bántottak

engem. Én csak a tudomány szolgálatában tartózkodom a rétségen.

— Majd lesz rá még oka, mérget vehet rá, ha hevenyébe hátat nem fordít ennek a véres rétségnek. Azt hiszem, legjobb lesz, ha követjük ezen tapasztalt férfiak tanácsát, hatalmas harcosok ők, különösen ez a kicsiny gentleman itt ni, elhiheti ön, saját szememmel láttam.

Puck, kinek közelében a tanácskozás történt, már előbb felébredt, csöndesen hallgatta és szép, nagy szemével Bill Stonera tekintett.

— Ugy ám, kis uram, meghallgathatja, a mit az ön háta mögött beszélek tisztelem becsülöm önt.

— Mit gondolsz Puck, mit tegyünk? kérde a trapper.

— Azt tanácsolnám, bátyám, keressük föl a cheyenneket; mihelyt a homály leszáll, elvágatok kelet felé és utánuk nézek. Remélhetőleg megtalálom és ide hozom őket.

— Jól van, gyermekem, ez nem rossz; reményünk ugyanis már csak a cheyenneken alapszik.

— Drága sir — vette föl most Sir Reginald, szokott leereszkedő udvariasságával a szót — szeretetreméltó figyelmesség volt Öntől, hogy belevont engem e tanácskozásba, ámde az öntől kilátásba helyezett segédeszközök számomra nem bírnak értékkel. Az én szándékom az, hogy alkonyatkor folytatom utamat észak felé.

— A manóba! uram, csattant föl Walker, azt hiszi ön, hogy megbolondultam és önnel megyek?

— Tetszése szerint, sir, felelt fagyosan az angol, szegtek meg már több szerződést is.

— De hisz ez merő eszeveszettség . . .

— Kérem, sir, mérlegelje meg kissé szavait, én nem szoktam ily hanghoz.

— Mennydörgöttét, szitkozódott a bölényvadász, hát értem már ilyent valaha életemben? Töröm a zuzáját, ez már tulmegy minden határon!

— Szeretném, mister Grizzly, — fordult sir Reginald a trapperhez — ha magammal vihetném az indiánt; még kis ideig szeretnék ezzel a pompás példánnyal behatóan foglalkozni.

— Csak vigye, sir, nem kerül sok időbe, majd elmetszi önnek a torkát.

E pillanatban a férfiak figyelmét a bozóton fölhangzó hangos csörtetés vonta magára, azon helyről, hol a lovak állottak. Izgatottan emelkedtek föl valamennyien és fegyvereik után nyultak. A gyakorlottabb fül lópatkók dobogását vehette ki.

— Mi az? talán valamelyik ló elszakította fékét?

Puck és a trapper a zaj forrása felé siettek. A kocsi tájáról a néger ordított toroka szakadtából segítségért és nyomban rá a cserjésnek keletre néző részén puskalövés dördült el.

— Nézzen a kocsi után, Walker, kiáltá a trapper és mialatt ő Puckal meg Billel a lövés helye felé siettek, Walker arra az oldalra futott, honnan a néger jajveszékelt üvöltözése hallatszott. Sir Reginald higgadtan járt a nyomába.

Mikor a trapper és kísérői a cserjés szélére érkeztek, ott találták Pált, ki rémült arc-kifejezéssel mutatott a tovaszáguldó indián után. «Elhibáztam őt, bátyám».

— A fogoly az?

— Igen. Annyira elfogott a meglepetés, mikor hirtelen a rétségbe láttam kivágtatni, hogy lövésem célzott tévesztett.

— Én lóra kapok és visszahozom, szólt Puck.

— Hagyd csak, fiam, már tetemes egérutat nyert és lesbe csalna téged. Had fusson, nekünk együtt kell maradnunk.

Gyorsan visszatértek a bozóton át a kocsihoz. A néger az ijedelemtől hamuszínre vált arcczal ordított még, míg Fred, kit a fekete jajveszékeltése legédesebb szunyadtából riasztott föl, álmos szemét dörzsölte.

A kocsi összefüggéstelen szavaiból kiderült, hogy azon vizsgálatok közben, melyeket sir Reginald az indián testen végzett, kötelekei alkalmasint meglazultak. Mikor a lovász ura távozása után lepihent, a szerezésen fölhasználta az alkalmat, hogy rossz kedvét hűtse a foglyon és ugyan csak nekiesett öklével. Az indián fájdalom örve alatt ide-oda hánykolódva, a néger halálos ijedelmére egyszerre csak lerázta kötelekeit, tigris gyanánt szökkent talpra és torkon ragadta a feketét. Miután a rémületében zsibadt ficzkóba félig-meddig beléfojtotta a szuszt, eltűnt a bokrok között. Az eredmény tanúságot tett róla, hogy észrevétlenül hatalmába kerítette lovát és kiillant a rétségre.

— Ha rábukkan gyilkos-bandájára, még ma nyakunkra jönnek, mondá a trapper. Ezt az ön tudományos észleletének köszönhetjük, — tette hozzá, haragos pillantást vetve az angolra. Tudnom kellett volna, hogy a bolondok veszélyt hoznak az emberre.

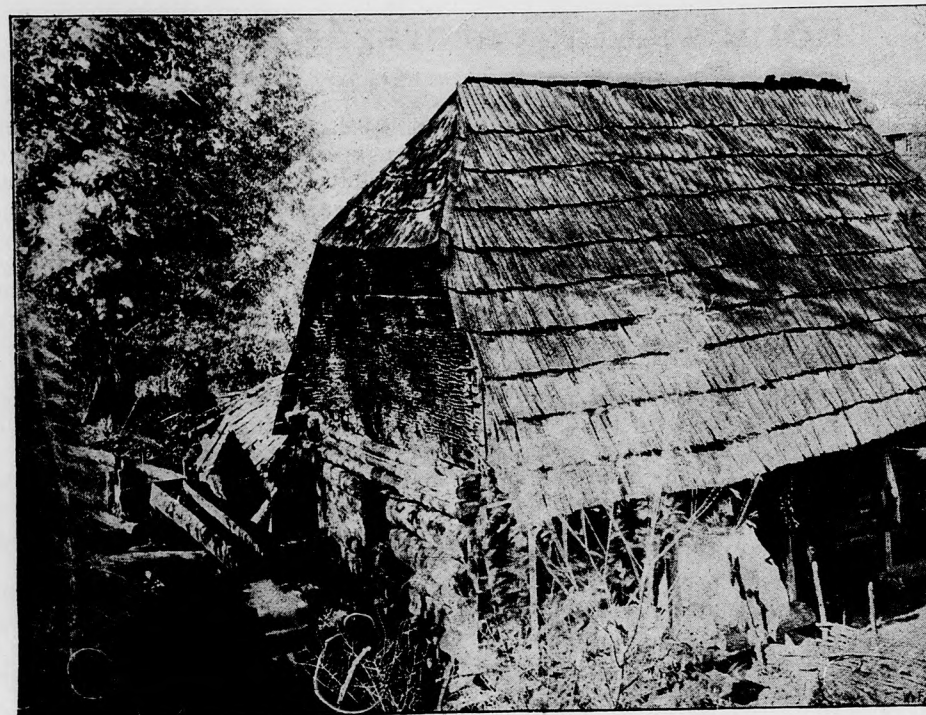
— Kár ezért a szép példányért, jelenti ki ez sajnálkozva, anélkül, hogy a trapper bosszankodására hederített volna.

— A veszély mind közelebb jő, Walker, hogy ez a rézbőrű a rétségben van. Védelemre kell készülnünk. Van önnek fejszéje?

— Nálam van, Grizzly.

— Található némi eleség a kocsiban?

(Folytatása következik.)

Falusi ház.

Tornyai rajza.

A diák búcsúja.

Az óra int, egy kézsorítás —	Ne sírjatok, hogy messze mék el:
Itt hagyom a kompániát;	Az egész katonadolog —
A sors, e szürke, öreg ember	Mikor nem sejtí senki is, hát
Elszólít, a könyv hú fiát . . .	Egy szép napon betoppanok.

Meguntok akkor, meg biz Isten!

S ki is löknétek szivesen,

De én örökre átkarollak,

Legyen — hogy hosszabbat ne mondjak —

Bár Matuzsálem-életem!

Eötvös: Magyarország 1514-ben.

— A «Tanulók Lapja» számára írta: Kurfi Zsigmond. —

„Mély tenger a nép, bármi napfény
Sem hajtja a zömét, sötét leendő az,
Csak a hullám ragyog, mit színe felvet,
És mely hullám esetleg te vagy”.

mondja Lucifer «Az ember tragédiája»-ban. Ennek a mély, megismerhetetlen tengernek a hatalmas viharát festette Eötvös ama regényében, melyet doigozatom homlokára írtam.

Türet sokat és szenvedett soká az istenadta nép; jó ideig tudatában sem volt, hogy másképp is lehetne, az a gondolat fel sem ébredt benne, hogy ő is ember. De mikor eljött a renaissance virágos hajnala és a reformatio reggele, megmozdult ott benn valami, kezdetben lassan terjedt s eljöttek azok a félelmetes idők, «mikor a rög öntudatra kél». A történetírás parasztlázadásnak nevezi ezeket a szomorú időket, én pedig azt mondom, hogy dicsők és minden pusztításuk mellett is örvendetes napok voltak azok: a szabadság napjainak korai, de véres pirkadása. Ezt a korszakot rajzolja élénk Eötvös, nem a tájképfestő futólagos, odavető vonásaival, hanem a történeti festő markanszíneivel, tömör, de mégis részletes ecsetével. És akkor adta nemzetének ezt a képet, mikor félt volt, hogy a vihar ismét kitör, de erejében és tápláló forrásaiban sokszorta hatványozva.

Politikai életünk nagy válságának és átalakulásának előestéjén kétszer emelte fel Eötvös szépirodalmi munkáiban szavát. Először azt mondotta: nézzétek, ilyen most a nép, így bántak vele, sajnáljátok és szánjátok; másodszor így szól: ezt teszi a nép, ha megunja a türelést, ezt teszi, reszketek! Mindkét műve tehát irányzatos, mindkettő politikai és társadalmi célú volt, de míg ott Eötvös célját nyíltan bevallja és regényben gyakran előtérbe lép a költő is nemes elveivel, addig itt objektív, de evvel együtt művészibb is. Általán Eötvösnek a regény terén, ha nem is utolsó, de legérettebb alkotása Magyarország 1514-ben. Compositió, jellemzés, mese tekintetében legkiválóbb műve, melyet ép olyan szeretettel, mint gonddal írt meg. Alapos történeti tanulmányokat végzett, a melyekre lépten-nyomon utal, a mi illúziókat, egy kissé zavarja; különösen lelkiismeretesen tanulmányozta a humanista Brutus Mihályt és a magyar Livius: Istvánffy Miklóst. Szorgosan ragaszkodik a történeti adatokhoz, de a mű meséje költött. A történeti események csak mintegy háttérül szolgálnak a mesének, vagy fordítva, mert a műnek körülbelül fele a történeti, másik fele a

költött események előadása. De nem szabad ezt úgy értenünk, hogy e két részmerőben elválasztott, sőt ezer és ezer szállal vannak összefűzve és ép ez, a mi a munka compositiv-nalis értékét annyira emeli.

A történeti keret vagy esemény röviden összefoglalható. Bakács Tamás, bibornok, Rómából visszatérve kereszties háborút hirdet pápai engedély alapján, és zászlói alá a nyomorgó nép nagy számmal sereglik. A sereg vezérévé a királyi tanács akarata ellenére Dózsa György, székely vitéz lesz. De a nép, mely különösen Lőrincz, a ceglédi plébanos, szava után indul, nem a félhold ellen küzd, hanem elnyomói ellen fordul. Csanádot felhagyja, majd Dózsa fegyelmellen seregével a jól védett Temesvárt kezdi ostromolni, a mely erősen tartja magát, bár soká már nem védekezhetik; ekkor Zápolya István, a nagyravágyó erdélyi vajda megegyezvén Báthori Istvánnal. Temesvár büszke parancsnokával, megtámadja a pór hadat és hosszú, elkeseredett tusa után azt megszalasztja, a kereszties sereg vezéré, Dózsa Györgyöt pedig öcsésével elfogatja s iszonyu kínzások közt kivégzi. A lázadás levereése után a boszút szomjazó főnemesség a legkegyetlenebb törvényekkel elégti ki adáz dühét.

Ebbe a történeti keretbe illeszkedik azután be a tulajdonképeni mese. Ártándi Pált egy véletlen kaland megismerteti Szalercsi Klárikával Szalercsi Ambrus tekintélyes budai polgár szép leányával, a ki a deli vitézt szívből megszereti, míg Pál vonzalma Klári iránt nem oly őszinte, mert egyrészt nagyravágyása nem engedi, hogy polgári sorsu leányt vegyen el, másrészt már gyermekkorra óta jegyese Fruzsina, Telegdi István, kincstartó leányának. Pál nem meri az igazat megmondani Klárinak, levélben bucsuzik el és szakít vele. Klári Fruzsinát s nem Pál nagyravágyását gondolván a gátnak, boszút esküszik Telegdi leánya iránt és Andrist, apja segédjét rábeszéli, hogy támadja meg a keresztiesekkel Telegdi kerti lakát és szolgáltassa kezébe a leányt; a támadás, a pórhaboru kezdete, Klárára nézve a kívánt eredményt nem hozta meg, mert Orbán Telegdi jóvoltából uri módban nevelkedett jobbágyfiu, Klárit nényével Bebek Katalinnal együtt megmentette s Budáról távozva Csanádnak indulnak s útközben Ollósi a bibornok udvari szabója is csatlakozik hozzájuk. De Csanádnak csak füstölgő romjait találhatták s innen Temesvárt tüzik ki menekülésük végpontjául; de

sok viszontagság után sem jutnak oda, hanem kénytelenek Temesvárhoz közel egy erdőben elrejtőzni; a hiú és gyanakvó természetű vén Bebek Katalin itt megsérti Orbánt, a sértés, majd Fruzsina barátságos bánásmódja és kérései sulya alatt elveszti eddig való lelki erejét és megvallja szerelmét Fruzsina iránt. Elépés kiüzi a házból s az ő megjelenése a keresztiesek táborában, nyomra vezeti Klárit, ki az egész országban keresi vetélytársnőjét. Fruzsinát nényével együtt a táborba hozzák s Orbán nem tudja másképp megmenteni jótévője leányát, mintha nőül veszi. Ártándi, kinek Klári, hízelgő szavainak hitelt adván megbocsátott, értesül Fruzsina állapotáról, az útközben Orbán haldokolva utba igazítja, megmenti menyaszonyát. Klárit aljas módon eltaszítja magától s az nap kél össze Fruzsinaival, mikor Klári koldusbotra jutott atyjával bujdosni indul, hogy járjon az élet kalváriáján, hordozza a töviskoszorút s lelke tápláléka egy hosszú életlen át ne legyen más, mint az olthatatlan, örök s ki nem elégíthető boszu.

De egyet kihagytam a számításból, a szegény, lesújtott s végtelen nyomoruságra jutott népet, a mely e nagy tragédia anyaga, és a nép leghűbb védelmezőjét, Nagybotu Lőrinczet, ki törhetetlen hittel és nemes idealizmussal várja a jövendőt még akkor is, mikor már minden, de minden elveszett s diadalt ült az, a mi e küzdelemből megerősödvé került ki: az önzés. Rettenetes képét rajzolja Eötvös a hanyatló, pusztuló Magyarországnak; sötétség, sivárság mindenütt, csak néha világít bele a pusztaságba vakító fáklyaként a nagy Mátyas neve, a ki mikor elhaláloza, elvívte magával az Igazságot is. Szegény Ulászló, menyire szán téged a költő és menyire tudunk sajnálni mi is. Hiszen olyan jó ember volt, ki még a légynek sem tudott volna ártani, oly szépen elábrándozott az ő édes hazájáról, Bohemiáról és oly szépen eljátszadozott kis gyermekeivel, a kik lovagoltak rajta és ilyenkor az volt, a mi a gyermek. Mit tehetett ő róla, hogy

a sors lapda helyett az országalmáját adta kezébe és gyermek-ostor helyett a jogart? Ezt a szegény, gyámoltalan királyt, a kit a hatalmas főurak nyíltan ökörnek, cseh disznónak neveztek, gyengeségeért szánjuk, bűnösségeért elítéljük.

Hiányzott belőle az uralkodói tulajdonságok legfőbbike: az erélyesség; szegény király, a kit csak azóta nem tiszteltek az emberek, hogy a koronát fejére tettek. A mézáros húst, a szatócs lisztet nem adott s egyetlen ünnepi köntöse is Bakács bőkezűségét dicséri. A királyi tanácsban mindenkinek van szava, csak a király hallgat; az urakat czivódásukban a király jelenléte nem feszélyezi, de Ulászló a nádor hangjától és Zápolya nevével is reszket. Három királyi tanácsot rajzol élénk a költő és ezek közül kettőben az urak akaratát diadalmaskodik a királyén; felelme és gyámoltalansága oly nagy, hogy ígéreteinek és adott szavának sem tud érvényt szerezni.

Egyetlen egyszer ébredt fel lethargikus tuynaságából, mikor Bornemissza szemére veti, hogy fia, Lajos, nem a királyi nevet, de a névvalóságát igényelheti s nem fogja köszönni apjának, ha helyébe királyi palástjának rongyait, trón helyett csak legmagasabb kintpadot s a koronában oly valamit öröklött, mi ha hatalmat nem ad, gyalázat jelévé válik. Férfias bátorságának és királyi önértetének mélyen elrejtett szikrái egy pillanatra kicsapnak, arczán lángoló indulat, szemében királyi tekintet lobogott egy pillanatig és azután lett, a mi volt: Dobzse László. Jellemző világitást vett az uralkodói felfogására szavajárása; mikor az ország alá van aknázva, mikor a hazát külső veszély fenyegeti, belső ellenség dulja, mikor a főurak a trónt a méltóság utolsó foszlányaitól is meg akarják fosztani: az egyetlen gondolat, eszme, mely lelkében feltámad: Da nobis, Domine, pacem in diebus nostris. Önkénytelenül is Horatius mondását idéznők, ha nem volna a helyzet oly siralmas: Risum teneatis amici.

(Folytatása következik.)

Amerikából.

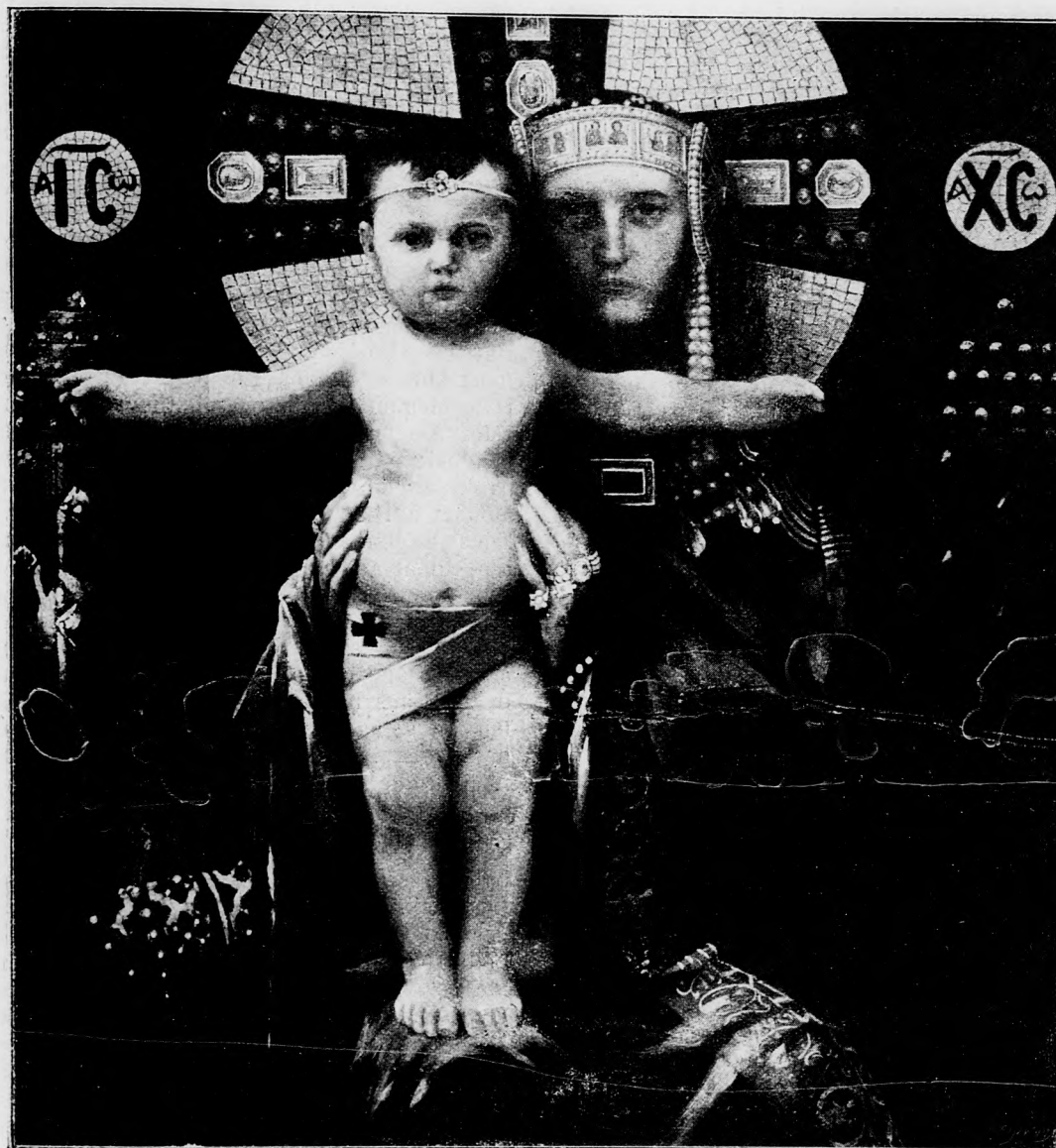
Párducz annyi vagyon, hogy fele sem kel-lene, azért is igen féltelmes az erdőn járni; és közönségesen ha észre veszi, hogy valaki jár az erdőn, alattomban fel megy a fára és ugi ugrik az emberre. Mikor Piri-cumába mentem két sűrű palmaerdőn, egy mértőfdig gyalog kellett mennem, de mindég puska volt a kezünkbe, való ugyan, hogy

ha ebbel megy az ember, az ebre ugrik, az embert szabadon hagyja elmenni; ha pedig egy európabeli megyen egy idevaló emberrel, erre ugrik, amaz békével ereszti, hogy ha idevaló szerezsenynyel jár, a szerezcent öli meg. Vannak más, de kisebb szép állatok, majd olyanok, mint a párducz, de azok nem ártanak semmit, szaladnak az embertől. Tekenős-

Fóth J. szoborműve.

TÓBIÁS BUCSUJA.

MADONNA.

Vaszary festménye.

béka elég vagyon, nagy és kicsiny és közepeszerű. A nagyokat nem eszik, hanem csak a tekenőjét szedik és drága pénzen adják, fontját 46 máriáson. A középszerűnek a máját nem szokták főzni, hanem sütni és egy ember igen jól lakhatik egy májjal.

Madár mindenféle találtatik, de nem éneklő, hanem oly szép tekintetű, hogy gyönyörűség reájok nézni; mindenféle színű szajkók minden szólanak, akár mit hallanak és csuda, hogy nem is metszik a nyelvüket, az pedig olyan mint a fa, mégis mindent megtanul.

Más madár, mely nekem főképen tetszik, a Goará nevű; veres mint a szép bársony, a tenger partját úgy ékesíti, hogy olyan, mintha szép veres bársonnyal vonták volna be; a husa oly izü, mint a vad kacsáé. Enni való és mintegy Snept-forma, avagy izü, elég és különb-különbtelege vagyon. Meg európai formájú madarakat nem láttam, kivéven a bagolyt. A halakról meg sokat nem írhatok, mivel a tenger mellett lakom, itt pedig igen kevés, nem is igen derék hal találtatik.

Gyümölcs elég vagyon. Nekem leginkább tetszik az Ananás, melynek sokasága vagyon. Egyet láttam Nagyszombaton, de korán sem olyan, mint az itt való, olyan nagy, mintegy középszerű dinnye. Lictariumot csinálnak belőle. Fejedelmi ital. Vagyon egy gyümölcs (itt a gyümölcs neve olvashatatlant) hívják, igen dicsérik, de én még nem láttam, mert a jövő hónapon kezd virágozni, a fája olyan forma, mint a cseresznye, vagyis inkább meggyfa, de kicsiny. Hanem a Pacova nevű gyümölcsöt mindennap kóstolom, mert egész esztendőn által tart, a fája olyan, mint a kukoricza, de nagy és a levele igen hosszú és majd két arasznyi szélességű, a csutkája olyan mint egy gerizd, mindenütt függ, a formája olyan mint egy zsemlyesütöktől való szarvaeska, magva nincsen, hanem lehuzva a haját, az pedig gyenge, egészen megehetni; eper izü.

Más sokféle gyümölcs vagyon; kiváltképen narancs, mely jobb a portugalliainál is; a citrom nem jó, eczet helyett szoktunk vele élni. Pamuk, szegfű, kávé, nádméz, cacao, vanillia, csokoládénak való, bors és más ilyenféle állapot elég vagyon. A nádból mézet is csinálnak, cukrot is; a cukrot, hogy csinálják, még nem láttam. A méz nem áll egyeből, hanem a nádból saját által kifacsart vizet addig főzik, míg meg nem sárgul és meg nem sűrűdik.

De mind ezeknél kedvesebb volna nekem, ha valami kerti vetemények találtatnának, de epen semmi sincsen; de bezzeg bár hoztam volna magammal magot, jó hasznát venném most. — Vagyon meg saláta és petrezselyem

magom, melylyel megajándékozott Szegeden Fáy Lászlóné nénemasszony, az Isten áldja meg ő kegyelmét ezért az alamiznáért, mert valóban és igazán alamizsna. Mind ezek közt úgy szükölködünk Édes Asszonyom Anyám, hogy én most egész hetek által egyebet nem eszem, hanem a nap fényén szárított tehén-hust, az pedig igazán olyan, mint a forgács és egy kevés gyümölcsöt, mert sokat enni úgy nem tanácsos, hogy kevésben állott, hogy meg nem betegtem. A hust tartani nem lehet, a nagy meleg miatt, ha csak jól ki nem szárítják. Az erdőből lehetne valamit enni, de hol a srét és puszkapor, vagyon ugyan elég, de azt hijába nem adják.

Engedelmet kérek Édes Asszonyom Anyámtól, hogy a mikről még valamit írhatok, László Bátyám Uramnak irandó levelemben tegyem, mert köteles vagyok Édes Bátyám Uramékat is levelemmel meglátogatni, tudván, hogy mind Édes Asszonyom Anyám kezei által mennek ő kelmekhez írásim, azért végtére Édes Asszonyom Anyám anyai kezeit csókolva és anyai áldását fiui alázatos szívvel kérem, magamat Édes Asszonyom Anyám alhatatos emlékeztetébe ajánlván, maradok mind holtig Édes Asszonyom Anyámnak Tapuytapera, Amerikában, 12. szeptember 1753. engedelmes fia Fáy David. S. J. Missionarius. P. S. Követem nagy alázatossággal Édes Asszonyom Anyámat, hogy ily moeskos levelet merészlekezeibe küldeni, leírtam volna bizony másodsor, de sietvén a hajók, féltem, hogy a leveleim teljességgel itt ne maradjanak.

II.

D. a J Xtus. Ajánlom igazi atyafiságos kötelességgel teljes szolgálatomat Édes Bátyám Uramnak. Édes Asszonyom Anyámnak írt levelemben a tengeren tett utazásomat és némely itt levő állapotokat leírtam; de mivel még egy néhány dolgokra semmi emlékezetet nem tettem és kívánván egyszersmind, hogy Édes Bátyám Uramnak adandó levelemben is találtatnának valamely újságok, merészlem Édes Bátyám Uramat ezen új levelem olvasásával terhelni és ezzel atyafiságos köteles hűségemet megmutatni, remélvén, hogy Édes Bátyám Uram és Édes Bátyám Uramék (ez a levelem mindenkinek szól, mert lehetetlen kinek-kinek különösen írni a nagy költség miatt) Édes Sógör és Öcsém uramék, Édes Néném Angyom, Hugom asszonyék, meg nem vetik szegény bűdosó öcsese szívbéli szeretetének, mivel mást nem tehet, ilyen jelentését.

* Gyöngéd czélzás a levélben esett néhány jelentéktelen törlésre.

Azért 15. juliusban szerencsésen ide érkezvén és 16-án a földre szállván, a mint Édes Asszonyom Anyámnak írt levelemben leírtam, majd három hétig meg nyugodtunk mindnyájan. Harmadnapon Tiszt. P. Provinciálisunk engemet egy ágygyal ajándékozott meg, az az egy pamuk fonálból készült hálóval; ez itt az egész országnak az ágya, ha ki egyszer hozzá szokik, derék állapot és az itt való hőséghez igen jó. Azt két jó nagy szögre, vagy fára felakasztják és mindig készen vagyon az ágy, az uton is, akár hol, az indusok fő és kedves jószágok.

Augusztusnak első napján vettük a dispositiont. Én Barbados nevű nemzetséghez voltam rendelve, mert nagyon ajánlottam magamat ezekhez. Husz esztendő előtt jöttek ki az erdőből, de még most is rettenetek és a vadságot alig tehetik le; kiváltképen az asszonyok, mikor szülnék, mingyárt meglátogatják a fiát, vagy leányát és ha neki rutnak tetszik, azon szempillantásban megöli; azért, hogy vagy keresztség nélkül meg ne haljanak, vagy pedig meg ne ölessenek, vigyázni kell a Misszionariusnak, hogy jelen lehessen.

A füleiket mind a férfiak, mind az asszonyok megfurdják, vagy is inkább megmetszik, úgy, hogy jól által lehet látni, a lyukat pedig hosszúra hasítják s abba vagy pálmafa, vagy kukoricza, vagy más levélből, vagy fűből koszort kötnek jó nagyot és az fülbevaló helyett szolgál. Ha másféle ezüst fülbevalót vevnek nekik adni, nem szeretik, mondván: hogy az Lusitanusoknak illik és szép, de nekik nem. A ruházatot nehezen tartják, a férfiak inkább szenvedik, az asszonyok épen nem, hanem már most sok intés, kérés után, ha kimennek a viskóból, vagy ha a Misszionarius megyen hozzájuk, egynehány levelet függesztenek magokra és készen vagyon a gála-köntös.

Én mindenféle színű és aranyos üvegekből drótra fűzve csináltam fülbevalókat, egyet meglátott egy férfi Maranhaoban, nem maradtam tőle, neki adtam, nagy örömmel mondta, hogy ő azt a feleségének viszi; talán ez a gyermekség fog nekik tetszeni, elég vagyon, csinálhatok egynehány ezret is. Kedvesebb ajándék náluk és közönségesen az Indusoknál nincsen a vasportékánál, ugymint fejszénél, késnél és drombnál. Az Indusok nem feketék, nem is sárgák, hanem a fekete és sárga szín között változnak, de igen ocsmányok. A templomot még nem szeretik; de ha szent misére vagy más istenszolgálatra jó valaki közülök köznapon, a templom után egyenesen a Misszionariushoz megyen, mondván: Pay, fizess nekem, hogy a templomba jöttem. Fizetés nélkül egy

tapodtat sem tesznek; másképp a fizetés nem nagy, egy horog, vagy egy varrótű, vagy egy kevéske méz, vagy más ilyen dibdabságok; de sokszor ezeknek is elég fogyatkozását tapasztaljuk és akkor mihez nyuljon a szegény Misszionarius? egyebet nem talál, hanem falisztet.

A mi pedig nehezebb ennél a népnél, az, hogy éppen semmi fenytéket fel nem vesznek. Az előbbeni Misszionarius egy gyermeket megakarván bűntetni rossz cselekedeteért, egyszer megütötte a tenyerét; felindult az egész falu és visszaakartak menni az erdőre; elég dolog volt, hogy lecsillapítsa őket. Ezekhez kellett volna nekem mennem, nem tudom micsoda bizalma léven az én csekélységemhez Tiszt. P. Provinciálisunknak. És én magam is kértem ő atyaságát, hogy mennél sanyarubb missziója van, arra méltóztassék engemet küldeni; de nem tudom annak utánna mi jött közbe, hogy megváltoztatta rendelkezését. Voltak akkor a városban egynehányan ezen népből, én magamhoz hívtam őket és rendre megöleltem, meg is csókoltam, ők viszont mosolygván, magukhoz szoritottak és a kik tudták a Lusitanusok nyelvét, velem diskurálni kezdetek. Ha ott lett volna kegyelmetek, úgy vélem nevetett volna; de már nagy szeretetekbe estem, biztattak is, hogy rövid idő múlva maguk nyelvére megtanítanak engemet.

Mikor meglátták, hogy én nekem változással lett, nagy pompával hozzám jöttek és mondták, hogy rosszul esett ez a változás, mert ők engemet szeretnek és ha most nem, legalább a jövő esztendőre hozzájuk menjek; végtére bucsuzás helyett gyűrűt és dohányt kértek, adtam is mindnyájoknak.

Most egész decembernek tizenkettedik napjáig Tapuytapera jó nagy mezővárosban, a Lusitanusoknak szolgálók. Ez a szó a mi, azaz Brasilus nyelvünkön annyit térszen, mint helység, mely a Tapuyoké volt, de már nem az. Tapuy annyit térszen, mint barbarus, azért, ha az idevaló népet valaki ugynevezi, nem veszik kedvesen, jóllehet ők minket neveznek, minket tudniillik, kik fehérek vagyunk, de nem Lusitanusok; de hozzá teszik ezt a szót tinga, mely annyit térszen fehér, azért Papuytinga, fehér barbarus.

A Lusitanusokat becsületesebben nevezik Caraiiba, mely ugyan annyit térszen, mint fehér, de a szónak becsületesebb eredete vagyon, tudniillik ettől a szótól Caraiibebé, mely annyit térszen mint Angyal. Mindazonáltal minket inkább szeretnék és jól tudnak közöttünk és a Lusitanusok között különbséget tenni. Egy Indus jött Pimare nevű faluból Maranhaoba, mi

mindnyájan P. Szluha János szobájában lévén, hozzánk jött és rendre megölelvén, mindenikünknek mondá: Tapuytinga katu, Tapuytinga katu, azaz jó a fehér barbarus, jó a fehér barbarus, örömeiben kaczagván és ugrándozván.

Itt lévén, egy hét mulva szerencsém volt egy indus faluba kimennem. Sokan betegek voltak szegények és senkit sem találtak, a ki utolsó szükségökben segítette volna őket, azért itten tetek kérést, én jóllehet még nem tudom a nyelvet, de a Lusitanus és Brasilus nyelven itt catechismusból segítvén magamat, szolgáltam a gyámoltalanoknak, a mint szolgálhattam, és kéthetes gyermeket is kereszteltem, ez az én Missziómnak első gyümölese Amerikában.

Az utat hol tengeren, hol folyóvizeken, egy kis csónakban, hol pedig az erdőkön gyalog kellett véghez vinnem. Az erdők, a melyeket én láttam, igen szépek. Pálmafákból állanak jobbjára, de másféle fák is vannak igen szépek. Közöségesen a fa itten gyönyörű, veres, kek, sárga, fekete. Nekem egy fapáczát ajándékozott egy becsületes ember, zöldforma színű, ha ruhával dörgölik, oly fényes mint az üveg, épületre való szebbnél-szebb találatik, de nehéz a munkája nagy keménysége miatt, azért is nehezen ég, nem is felelmes, hogy a faházak is könnyen megégjenek, ha csak ugyancsak jó nagy tüzet nem raknak alája. A munkára legjobb a czedrusfa, mert tartós és lágy. Vagyon egy fa, Kisinek hívják, a kinek gyümölese szappan. Vagyon más jó nagy fa, a kinek gyümöleséből findsákat, talakat, poharakat és más ilyforma edényeket csinálnak; valóban és igazán tők, de igen szép, mikor még a fán függ, mint egy-egy szép gömbölyű görögdinnye, az Indusok azt szépen tudják festeni.

A mostani lakásom után hogy hová rendelkeztetem, eddig még nem tudom megmondani. Eddig ugyan Maraen nevű falura rendeltettem, melyet itten földi paradicsomnak neveznek, de majd minden bizonytal tudom, hogy oda nem megyek még 6 hónap mulva, vagy talán előbb, mert Gubernator püspököt várunk Lisbonából, mivel mind a ketten három hét alatt meghaltak. A helységet azért nevezik paradicsomnak, mert jó és mindenben termő lévén a föld, igen szép, mind mezeje, mind erdeje, és kiválóképpen vagyon ottan egy jó nagy tó, most pedig nyárban a közel levő kis folyókák és patakok mind kiszáradnak, annak azért valamennyi állat találkozik itten, reggel és estve felé mind a tóra mennek italtakodveért. Csónakban lévén, gyönyörűség szemlélni ezt az állatoknak sokaságát és különbségét.

Itten az esztendőnek változata télben és nyárban áll, a mely ugyan egész esztendőn által állandón egy forma, olyan mint Magyarországon júniusban és júliusban szokott fenni; hanem télben minden nap esik valami eső; nyárban meg nem szűnik éjjel nappal a szél, nincs is eső.

Már nem is tudok mit írni kegyelmeteknek, hanem hogy kegyelmek is velünk együtt örvendezzenek az Anyaszentegyház gyarapodásán, tudtokra adom, hogy most két új nép kiharozott az erdőkből és falut építenek. Az elsőt Ivarinak nevezik, innét négyszáz magyar mélyföldre vagyon. Amásodikat pedig Cararanak; ezeket a Lusitanusok Gamellának hívják, a rettenetes nagy ajakok miatt, azt kis korukban meghasítván kerekded fát tesznek belé és esztendővkiint nagyobbítják, mindaddig, míg olyanra nem nő, mint egy oly nagy fa-kanál, a micsodással az aludt-tejet szokták szedni. Máskülönbem nem volna igen ocsmány nép; az asszonyok ezt nem cselekszik, hanem csak a férfiak. Ezeknek sok ellenségi lévén, a Lusitanusokhoz folyamodtak, hogy oltalmazzák őket; azért hozzájuk menvén egy Commissarius, ki a Gubernatortól küldetett, és a mi Provincialisunk harmadmagával (mert azon kérték a Gubernator) szövetséget tettek; a nép arra kérte a Lusitanusokat, hogy oltalmazzák őket ellenségek ellen; mi pedig, hogy az erdőből kijöjjenek és faluban lakjanak es az oktatást vegyék fel; mind a ketten reá állottak.

Annak okaért a P. Provincialis sz. Misét mondott, mely alatt a katonák, a kik a Comissariussal mentek, a fegyvert kilőtték szokás szerint. A vad nép ezt legelőször hallván, rettenetes megijedtek és mint nálunk a marhák szoktak, idestova futkostak, nagy sikítással és félelemmel. Visszatérvén ezután a puskákat nézték és álmétkodtak, mi szállott olyan nagyon; de rettegven mentek a puskákhoz; a katonák másodsor kilövének a fegyvert, ujonnan elszaladtak.

Elvégezvén P. Provincialis a sz. Misét, hozzájuk ment a tolmácsos (ezeknek magános, minden más nyelvtől különböző nyelvek vagyon, a Generalis, azaz Cabocca nyelvet nem értik) a süvege a fején lévén, nosza a nép csudálni kezdé a süveget. P. Provincialishoz mentek, a süveget a fejéről nagy politikával levették és fejekre tévén, egymásután mind férfiak, mind asszonyok nevetni, kaczagni s örvendezni kezdtek a süvegnek. A P. Provincialis, hogy a fejét oltalmazzá a verőfénytől, mely itten igen ártalmas, egybe nem lévén, a keszkenőjét tette a fejére; de ez is megtett a barbarusoknak, azért amit a süveggel,

ugyanazt eselekedték a keszkenővel. Mit kellett eselekedni? mind a kettőt nekik ajándékozta a P. Provincialis és a mit ezzel eselekedtek, ugyanazt miveltek két társaival is.

Mindazonáltal ezeknek, egy talán kegyelmeknek is szolgálható mesterségek vagyon. A hust nem eszik nyersen, hanem ha valamely állatot öltek meg, egy nagy gödröt ásna, tüzet raknak és mikor a fa mind elégett, a szennek felét az állat alá, felét pedig felülről teszik és földet hánynak reá; jóformán fél óra alatt, vagy hamarabb derekasan megsül. A mieink ezt megtanulván, a hust vagy papirosba, vagy pedig zöld levélbe kötik és úgy teszik be a tűzbe, azután a mint ők, szintugy berakják előbb tüzzel azután földdel; mondják, hogy igen jó. De a barbaranusok az állatot meg nem nyúzzák, meg sem tisztítják, hanem a mint van, úgy teszik a tűzbe.

Ez a nép az öt faluból, az az öt erdőben járó sereg népből áll. Igaz, egy már faluba vagyon; reményünk lévén, hogy a más négy is feltalálhatik, (ezeket sokaig kell keresni az erdőkön és hegyeken) és ezekhez tétetik. De most ujonnan két nép, igen szép és jó természetű találatott fel; minden órán Misszionáriusok mennek hozzájuk és úgy lehet reám esik a koczka. Adná a mindenható Ur Isten, hogy a pogányoknál munkálkodhatnék, mely ugyan jövendőben el nem marad. Máskép legyen ő szent Felségének akarattja; mindenek kötelesek vagyunk az Isten országát szolgáltalni, elég munkánk vagyon a rossz keresztényekkel is.

Már mit írjak, most nem tudom. Jövendőben is valahányszor hajók jönnek, fogadom, hogy tudósítani fogom kegyelmeket mindenekről: bár én is oly szerencsés legyek, hogy mivel kegyelmeket személyek szerint nem láthatom, legalább kezei írásából észrevehessem, hogy emlékezetekből még teljességgel ki nem eszem; a távollévőkrol ugyan könnyen elfelejtkezünk, de én jóllehet érdemtelten, kegyelmeknek mindeddig oly atyafiságot tapasztaltam, hogy erről kételkednem sem lehet. Ha módom volna, mind Edes Asszonyom Anyámnak, mind kegyelmeknek valamely Brazíliai raritásokkal szolgálhatnék, de nehezen lehet valami belőle. Bécsig ugyan akármint is szolgáltathatnék, de ez sem lehet valami költség nélkül, hanem úgy eshetik, hogy öt vagy hat esztendő mulva adatik alkalmatosságom, én valóban semmit el nem mulasztok. Végtere, hogy lássák az Európabéliek, mely szép nyelvet kell most nekünk tanulnunk, ki írom a Miatyánkot, melyet mi itten a Lusitanus nyelv szerint írunk,

de hogy kegyelmek jól olvashassa, a magyar pronunciatio szerint írom le.

Noster Páter coelis in qui sats. Sanctificatum
Oré rub Übáküpe tokoár imoeté püramo
tuum no met sit, veniat nobis tuum Regnum.
nde réra tojko tour nde Reino:

Fiat tua voluntas terra in coelis
Tonyemonyang nde remimotara übü-pé übáküpe
in illa fit, sicu', nostrum cibum quotidianum
i nyemonyanga iabé ore rembiü araiabiondára
da hodie nobis, dimissi nostra debita
eimeény kori orébe, ndenyiro ore angaipába
nobis, nostris debitoribus dimitimus
reszé orébe, ore reredo memoasia szupé
sicut nos, inducas ne tentationem in,
iabe, Ore-moár ukar-üme-iejé tentaszao, pupé,
nos libera sed malo a. Amen.
ore püsziro té-iejé mbue aiba szui
Amen.

Elvégzem már leveletem, azon kérvén Edes Bátyám uramat, eselekedje nekem azt a szeretetet, hogy méltóztassék ezen leveletem és a melyet Edes Asszonyom Anyámnak írtam, különösen leírtam és Bátyám Üraméknak, Öcsém és Sógor Üraméknak, ugymint Jabroczy Norbert és Foglár Imre és ha már harmadik is vagyon, sógor Üraméknak elküldeni, ugy különösen Edes Hugom Asszonyéknak. Bizony magam leírtam volna, de mind időm nem volt, mert szüntelen foglalatosságim vannak a lelki szolgálatokban, mind pedig féltem a nagy költésztől, hanem az ur Istennek minden mennyei és földi aldása legyen és maradjon kegyelmekkel, ut sic transeamus per hora temporalia, ut non amittamus aeterna. Edes Ném Asszonyt alázatosan köszöntöm, az apró szenteket hasonlóképen, ugy Ferust, Albertet, mind a két Manezát, Anyicskát, Kunegundist, a Tésait nem tudom, hogy hívják. Magamat kegyelmek atyafiságos emlékezetébe és szeretetébe ajánlván, maradok mind holtig Edes Bátyám Üramnak és kegyelmeknek közöségesen Tapuytápera. Amerikában. Ao. 1753. die 16 Septembris. Szeretettel szolgáló öcsök, bátyok és sógorjok. Fáj Dávid. S. J. Maragnoni Misszionarius.

P. S. Ha kegyelmek nekem írni méltóztatik, így kell írni a titulust: Rdo Patri in Xto Patri Davidi Fáj, e Soct. Iesu, Vice-Provinciae Maranhao Missionario. Commendatur R. P. Procuratori Generali. Provincia Maragnonensis. Ulyssipondin Coll. S. Antonii.

De kérem nagy alázatossággal kegyelmeket, méltóztassanak gyenge papiroson írni, hogy igen ne sokat nyomjon, másképen egy levelért négy forintot kell néha fizetni.

(Vége.)

Berkes László, Fischer I. Baum József, Zugel Sándor, Bergsmann Imre, Biermann Miksa, Fleischmann Dezső, Nagy Béla, Sélley Kazmér, Farkas Aladár, Lederer Gyula, Bornemissza István, Weisz Jer.ő, Függe Dénes, Kucsera Jenő, Bálint Béla, Laufer Ede. Török Márton, Marjai Ákos, Remer Antal, Czindura Miklós, Stera Pál, Waizenkorn Jakab, Székely Győző, Haerter Ádám, Saffar Elemér, Steiner Albert, Ádám Gyula, Kejzár Gyula, Sauer Berthold, Bisicz György, Rosenfeld Richard, Földesi József, Tóth Imre, Lingauer Ferencz, Mandel György, Gyurits Kálmán, Weidinger Béla, Stefanovics Gyula, Márton S., Bienenstock Lázár, Kiss Elemér, Adler Béla, Weisz Ferencz, Poliacsek József, Földi Kálmán, Kiss Ernő, Simon Ernő, Goldner Samu, Csicszer Ernő, Schulz Ármin, Róth Ottó, Slákovits Gergely, Kohn Vilmos, Brichta Manó, Konecsny Béla.

A kitzűött könyvjutalmat Engel József nyerte el Nyitrán.

Szerkesztői telefon.

L. L. Ózsák. Ime. — Friedmann M. De hisz ezek, Miklós barátunk, nem is rébuszok! Ilyen kérdéseket az iskolában minden nap lehet hallani. — **T. Kunfi Zsigmond ur.** Köszönettel vettük, adjuk. Az idea mindenestre igen jó és örömmel járulunk hozzá. — **N. Béla.** Hogy a tudomány és erény maradandó javunk, az igaz; de hogy „a tulvilágon (helyesebben: másvilágon) nekünk legszebb remény”, rosszul van stilizálva. Azt sem hisszük, hogy Kalocsán hallotta volna, hogy az oly babér, mely «követel honfiai vért», annyira hívságosság. Bizony az ily érdem: erény jutalma és tudunkkal az ön eidemes tanárai közt is van, a ki nem tartja élete utolsó dicsőnek. Különbön a vers rettenete: rossz, kivéve azt a három szót, melyet Arany János Toldijából tanult. — **K. Andor.** Előre semmit sem ígérhetünk. Küldje be, ha jó lesz, sorát ejtjük. — **Áurez E. A.** „Hasznos Mulattató”. Szerk. Dolinay Gyula — **Oláh G. A.** „Sárosy Gy. bujdosásának szerzője Zalár József, az agg költő. — Elbeszélése lehet, hogy meg fog jelenni. — **M. E.** Olyan című francia könyv száz is van, ha tehát a szerző nevét elfeledte, nem szólhatunk hozzá. Részünkről, ha rövidet kíván, Horváth Balázst (Lampel), a James Gow-félet (Athenaeum) ajánljuk. Ha nagyobbát óhajt, szerezzé meg ezt: Illustriertes Wörterbuch der Römischen Alterthümer, von Anthony Rich. Németre fordította dr. Carl Müller, megjelent 1862-ben (Páris, Leipzig: Firmin Didot Frères, Fils et Cie.). — **S. Alajos.** Van benne kidolgozott is, kidolgozatlan is. A pénz előre küldendő. — **Knapp G.** De bizony nem találta ki. — **Onesios.** Ön azt kívánja tőlünk, tanítsuk meg vig elbeszélés-k irására, majd aztán ír eleget a lapunkba. Kedves Onesios ur, nem hiszi, hogy mindennek előtt mi magunk is szeretnők ezt az ármányos mesterséget megtanulni? — Mind e mellett ajánlunk önnek egy kiváló mestert, nem kisebbet, mint *Mark Twain-t.* Ő a következőket írja: „Nagyon sok törté-

ténet van. Szomorú, vig, komikus, humoros és másféle történetek, de szó a mi szó, a humoros történetet elbeszélni a legnehezebb, mert ehhez kell leginkább valódi és hamisítatlan művészet. A humoros történetek hatása attól függ, hogyan mondják el a komikus és élces történetek hatása magától a tartalomtól. A humoros történetet tetszés szerint el lehet nyújtani a nélkül, hogy ez hatását csökkentené, a furesa és élces történeteknél azonban fontos a rövidség és a point, a mely nélkül az egész történet semmivé válik és létjogát elveszti. A humoros történet kényelmesen siklik tova, a többi pedig csak úgy ér valamit, ha csattanósan végződik. A humoros történet már magában diszes, finom, kiesiszolt műalkotás, a melyet csak művész tud elbeszélni és az elbeszélő megtesz minden lehető annak a gyanúnak az elosztására, mintha ő valami mulatságos dolgot akarna elmondani. Főszén másképen tesz az, a ki komikus történetet mond el. Mindjárt előjárójában orrára köti az olvasónak, hogy ő most hihetetlenül mulatságos, fámózus történetet fog elmondani. Aztán jóízű, széles mosoly húzódik el arcán, mintegy előérzete annak a vigságnak, a melyet története neki magának okoz. Aztán belefog az elbeszélésbe és legtöbbször ő maga kacag először, sőt mire a csattanóhoz ér előre elneveti magát, olyan vidámnak és furesának találja. A hatás, melyet története elmondásával elért, sokszor olyan boldoggá teszi, hogy a csattanót, diadalmas arezzal tekintve körül, kétszer-háromszor is megismételi. Mindezt pedig látni nekem sokszor komikusabbnak tűnik föl, mint maga a történet. A humoros történettel így tenni nem lehet. A tolokodás talán élető elemé lehet a durvább komikumnak, de a valódi, az aranyos humornak sirját ássa. . . . Az amerikai humor egészen sajátos. Szereti összekötni és összevegyíteni az egymásra nem tartozó dolgokat, a legnagyobb abszurdításokra ragadtatja magát és egyszerre csak rajtakapva magát, hogy milyen bolondot művelt, megrökönyödést szimulál. Másik jellemző vonása az amerikai humoresknek, hogy látszólag egy határozott pointe felé vitorlázik és ezzel homlokegyenest ellenkező befejezésnél lyukad ki. Egy harmadik fogása pedig az, hogy jól megfontolt és kigondolt szatirikus megjegyzést csak úgy odaveti, mintha arra, hogy hallják-e vagy nem, egyáltalán semmi súlyt nem fektetne. A legfontosabb azonban a szóbeli elbeszélőre nézve, és pedig a pauza. Legnagyobb humoristáink egyike, Arfemus Ward ugyancsak csak pauzákkal dolgozik. Minden történetét nagyon elevenen és vervvel kezdi elbeszélni. Aztán mintha elvesztené bizalmát a történet további sikeréhez, megáll, szünetet tart, majd mormolva folytatja, mintha magával beszélne. És ép ezekben a szavakban van a gyönyörű, mely mindenkor fölrobban. Nemrég pl. következőket beszélt nekem: „Hja, akár hiszi ön, akár nem, de ismerem ezelőtt pár évvel egy embert, a kinek egyetlenegy foga se volt, egyetlenegy se és ez az ember volt mégis, igen ő volt a legjobb dobos, a kivel életemben találkoztam. . . . — És ebben van humor, egész határozottan.

Kosmos műintézet nyomása. Budapest, VI. Aradi-utca 8.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26308. sz. alatt
A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJÁNLVA.

Előfizetési árak:		SZERKESZTI:	SZERKESZTŐSÉG:
Egész évre	4 frt.	Dr. RUPP KORNÉL	Budapest, IX., Soroksári-utca 31.
Fél évre	2 frt.	göygmnasiumi tanár.	KIADÓHIVATAL:
Negyed évre	1 frt.		Budapest, VI., Teréz-körcut 23. sz.
Megjelenik minden vasárnap.		Kiadja a „Kosmos” műintézet, kő- és könyvnyomda és hírlapkiadó részv. társ.	KÉZIRATOKAT nem adunk vissza.

Szemere Miklós tanuló éveiből*

A sárospataki főiskolát méltán nevezhetjük Felméri Lajossal azon intézmények egyikének, a melyek egyidősek hazánkban a szellemi és erkölcsi emancipációjával s mint ilyenek egyfelől a hit, a lelkiismeret és politikai szabadság, másfelől a nemzeti érzület védvái.

A magyarországi protestantizmusra járt sanyaru idők megzavarták ez iskola nyugalmat is. Bessenyei György és Kazinczy Ferencz emlékeznek meg e szomorú időkről. Viharos idők zúgtak el az épület hatalmas falai fölött, de a Rákócziak, Lorántfiak mindig siettek az okozott károkat kipótolni. Kazinczy Ferencz az iskolának a gyermekkorabeli állapotáról élénk képet rajzol. «Ha ki most ismeri a virágzó Patakot, nem fogja hihetni, mely bomlott állapotban vala az mind addig, míg azt Vay József ujjá nem teremtette. A philosophia professzora halálos betegségben fekvék, midőn keze alá jutottam, és néhány hónapig synylett; a történeteket és természeti törvényt tanító felesztendeig sem tarta leczkét szemének csaknem teljes elsötétedésök miatt; az, a ki theologiai tanított, őt esztendő alatt mene végig tudományán, pedig keze alá minden hatodik hónapban új hallgatók jövének által; a negyediket, ki physicát és mathesist tanított, senki nem akará hallgatni, képzelhetetlen nyerseségei miatt, s a megbetegedett vagy Patakról eltávozott professzornak nem vala supplense. Professzorok, tanulók eltávozanak Patakról minden hír nélkül s künnulának valamig kedvök tartá. A publicusok (talárisba nem öltözött hallgatók) kártyáztak, táncoltak,

* Mutatványul Perényi József kegyesrendi tanár urnak Sz. M.-ről írt érdekes munkájából, melyet olvasóinknak ezenél a legmelegebben ajánlunk. Szerk.

vadásztak, ablakokat törtek, s ha felidéztenék, nem jelenének meg s nem vala bántások.

És mégis Patak minden fogyatkozások mellett, mely fiakat nevele már akkor!»

A Rákóczi ifjak, Kazinczy, a Szemere család tagjai, Tompa Mihály, Pap Endre, Tóth Ede stb. valamennyien a pataki iskola neveltjei.

Szemere Miklós 1809—1812-ben Patakon végezte elemi iskoláit. Ezen idő alatt érte a szellemileg és testileg egyaránt kitünően fejlődő gyermeket a legsúlyosabb csapás: 1811-ben veszi hírül édes atyjának halálát. Ez időtől kezdve az anyagi lelkületű édes anyára nehezedett Miklós neveltetésének egész gondja. Mindamellett, hogy az édesanya nem vala elég erős a fürge, felsőbbiséget nem ismerő ifju felett kellő szigorú felügyeletet gyakorolni, Miklós mégis jó uton haladt. A gyermekkel született jellemzilárság, erős önérzet, végtelen becsületesség és szívemesség korán férfivá érlelték és nem engedték, hogy a tisztesség ösvényéről letérjen. Ezen tulajdonai mellett korán kifejlődött benne a függetlenségi vágy, a lázas mozgékonyosság, szeszély és kifogyhatatlan humor, mely élete utolsó pillanataig hűséges kísérő társa volt és olykor a cynizmus határáig terjedő kedvesapongás.

Elemi tanulmányait a legjobb sikerrel végeztén, 1813-ban Eperjesre, a következő évben pedig Lőcsére küldte édes anyja a német nyelv elsajátítása végett. A nemetek és a tótok között eltöltött két év után, melynek lefolyta alatt képzelhetni, hány szláv és germán legénykét püfölt el — ismét a pataki iskola hallgatói közé iratkozott. — Az említett két év alatt a német nyelvben nagy jártasságot szerzett magának. Huba vezér tüzesvérű sarjadéka meg-